

L'ombra de l'eunuc (1996)

Visat núm. 1
(gener 2006)

per Maria Roser Trilla

Jaume Cabré va definir *L'ombra de l'eunuc* com un exercici de lucidesa. El protagonista, Miquel Gensana, un home que ratlla la cinquantena, es planteja si té sentit el que ha fet durant la seva vida. Tota la novel·la dura el que dura un sopar amb una noia justament a la casa pairal de la seva família, a Feixes, ara transformada en restaurant. I és al llarg d'aquest sopar que Miquel Gensana es planteja «en quin moment se li havia esquarterat la vida», i fa tot un exercici de lucidesa a l'hora de revisar el seu passat.

Miquel Gensana pertany a la generació que va viure la militància política dels anys seixanta, que va lluitar contra el franquisme, que va viure la clandestinitat. Ara, després de la transició i ja des de la democràcia, la distància permet una mirada irònica d'aquella realitat. Profundament insatisfet i amb una mirada eternament trista, Gensana és també un personatge enamoratís, que no se n'acaba de sortir amb les dones. Podria redimir-se a través de l'art, però sent la frustració del qui no és creador, sinó només crític. Ell voldria ser el poeta, el novel·lista, el músic..., «l'artista» criticat, però se sent perennement estèril perquè «quan mira enrere, el crític veu l'ombra d'un eunuc», en paraules de Georges Steiner.

Cabré es planteja en *L'ombra de l'eunuc* la construcció d'un univers, de tot un món. És una novel·la total (precisament la paraula *tot* obre i tanca la narració). L'evocació del passat («l'única cosa que posseïm del cert», segons la citació d'Evelyn Waugh que encapçala el llibre) del protagonista enllaça amb la narració de les històries d'altres personatges de la seva nissaga, de la qual destaca un tendre, sensible i reiteradament decebut oncle Maurici. Un parell d'arbres genealògics, un d'oficial i un altre de «veritable, desconegut i cert» de la família Gensana (el cognom també fa pensar en la genètica), ajuden el lector a no perdre's enmig de la profusió de trames, de conflictes i de noms. El protagonista, que, com a dada curiosa, va néixer el mateix dia, el mateix mes i el mateix any que l'autor, és el darrer de la nissaga: amb ell acaba l'estirp. I el fet que el sopar s'esdevingui a l'antiga casa familiar, ara convertida en restaurant, és també un símbol d'aquesta extinció.

Els personatges de la família, especialment en Miquel i en Maurici, van adquirint diversos sobrenoms i motius, en funció dels esdeveniments que viuen i de la manera com actuen. Com si de reis medievals es tractés. Per exemple, Miquel Gensana passa a ser, successivament, Miquel II Gensana l'Indecís, Miquel II Gensana l'Intel·lectual, Miquel Che Gensana, Miquel Marlowe Gensana, Miquel II Gensana el Catacumen, Sant Miquel Gensana, el Comunista d'Origen Cristià, Miquel II Robin Hood Gensana, Miquel II Gensana Nebot-Nét, Miquel II Gensana l'Apòstol de l'Ortodòxia, Miquel II Gensana Alliberat de Tota Càrrega Feixuga Excepte la del Record, Miquel II Gensana el Fill Pròdig, Herr Michael Gensana, Doktor in Freundschaft per Heidelberg, entre molts més d'altres. Així, els diferents bateigs del personatge l'afilien a una generació «que s'ha fet a cops d'apostasia».

Aquesta novel·la, una manera de fer música amb paraules, és una mimesi del *Concert per a violí i orquestra* d'Alban Berg, que va acabar dos mesos abans de morir, precisament als cinquanta anys, l'estiu de 1935. Està dedicat «A la memòria d'un àngel», títol de la segona part de la novel·la. (El títol de la primera part, «El secret de l'aorist», de referències gramaticals, ens endinsa ràpidament en el passat.) I una certa aspror estilística que es pot trobar a la novel·la evoca el pantonalisme. En *L'ombra de l'eunuc*, Cabré inaugura una nova manera de narrar: l'ús de la primera i de la tercera persones narratives en la mateixa oració. Com una mena de *zoom*, el narrador s'acosta més o menys al personatge en funció de la persona narrativa escollida. Però l'originalitat de la tècnica narrativa va acompanyada d'un extraordinari domini del llenguatge, amb múltiples referències poètiques i musicals. Els registres diversos, coherents sempre amb el personatge i la situació (com el català col·loquial d'algun membre de la resistència o el prenatmatiu de l'avantpassat poeta), enriqueixen una esplèndida novel·la sobre l'art, sobre la música, sobre l'existència.